Orosz Fekete-tengeri Flotta / Oroszországi Föderáció Fekete-tengeri Flottája

A flotta hosszú történetében a mához vezető szakasz a Szovjetunió megszűnésével kezdődött, amikor a Szovjetunió volt tagállamai megosztoztak a szovjet flottán. Akkor kapta az új elnevezését, szimbólumait, struktúráját, akkor kötötték meg Oroszország immár új szomszédjaival flottára vonatkozó első két és többoldalú szerződéseket.

Akkor alakult ki az a sajátos politikai földrajzi helyzet, hogy Oroszországnak alig van Fekete-tengeri partja, a volt szovjet partok nagy részét Ukrajna örökölte. Az Orosz Fekete-tengeri Flotta ma a volt szovjet köztársaságoktól bérelt támaszpontokon állomásozik, elsősorban Ukrajna területén, főként Szevasztopol, Balaklava, Feodosszija és más kikötővárosokban. Szevasztopolban található a főhadiszállás és a legjelentősebb hadihajók.

Az Orosz Fekete-tengeri Flotta – Oroszország más flottái mellett – operatív-stratégiai haditengerészeti egység, amely az ország katonai biztonságát hivatott garantálni a dél felől érkező fenyegetésekkel szemben.

E funkció betöltése érdekében a következő típusú haditengerészeti egységek tartoznak kötelékébe: dízelmeghajtású tengeralattjárók, óceánjáró hadihajók, a közeli tengerek hajózására alkalmas hadihajók, tengeri rakétahordozók (cirkálók), védelmi és támadó célú vadászrepülőgép-egységek, tengerészgyalogsági egységek. Személyi állománya körülbelül 25000 főbál áll.

Az orosz–ukrán flotta-szerződésekben Oroszország elismeri Ukrajna joghatóságát Szevasztopol és a Krím-félsziget felett, viszont a gyakorlatban ez sok esetben nem érvényesül. Az ukrán lakosság és a politikusok többsége ellenzi az orosz flotta ukrajnai jelenlétét, és tiltakozik a bérleti szerződés meghosszabbítását célzó orosz aspirációk ellen. A flotta képezi az egyik legnagyobb konfliktusforrást a két állam között, és erőteljesen meghatározza a közhangulatot. Közvetlenül érinti az ukrán függetlenség és szuverenitás kérdését, illetve a tervezett NATO-tagság megszerzésére irányuló ukrán külpolitikát. A támaszpont fenntartásának jogszerűsége vagy jogszerűtlensége, és Ukrajna alkotmányának való megfeleltethetősége rendkívül sok politikai vitát és diplomáciai feszültséget okoz a felek között.

Az ellentétek állandóan kiújuló, kisebb-nagyobb botrányos incidensek formájában is testet öltenek. Az ukrán fél értelmezése szerint az orosz flotta tevékenysége során rendszeresen és súlyosan megsérti Ukrajna törvényeit, valamint az állomásoztatásról és bérlésről szóló kétoldalú szerződést. Az orosz fél viszont szándékos provokációnak minősíti az ukrán hivatalos hatóságok minden olyan próbálkozását, ami az ukrán joghatóság orosz bérleti területek és infrastruktúra feletti kiterjesztésére és jogszerű gyakorlására tesz kísérletet. Az Ukrán Külügyminisztérium csak 2009-ben eddig 14 diplomáciai jegyzéket küldött Moszkvának a flotta tevékenysége során elkövetett különböző törvénysértések és a flotta-szerződések megszegése miatt. A Kremlben azonban úgy vélik, hogy Ukrajna különböző provokációkkal tudatosan törekedik a kétoldalú kapcsolatok nehezítésére. Az Orosz Fekete-tengeri Flotta hivatalos képviselője kijelentette, az ukrán fél ilyen irányú provokatív próbálkozásai mára „állandó jelleget öltöttek”.

Az egyik legutóbbi konfliktus, csak a példa kedvéért, 2009. július közepén történt. Ukrán hatóságok igazoltattak és feltartóztattak egy orosz katonai járművet, amely ismeretlen helyről szállított a bázis felé olyan orosz rakétákat, amelyek atomtöltetű robbanófejek hordozására is alkalmasak: SS N-2 és SS N-9. A flotta-szerződések értelmében Oroszország nem tarthat, és nem telepíthet atombombát Ukrajna területére. Ukrán politikusok szerint ez az incidens azonban sok kétséget ébreszt, és rendkívüli aggodalomra adhat okot. Véleményük szerint a szevasztopoli bázis nem annyira az ütőképessége miatt fontos az orosz haditengerészet számára, mint inkább stratégiai elhelyezkedése miatt. Ez utóbbi a helyi oroszajkú és más lakosság közvéleményének alakítására és a társadalmi gondolkodás befolyásolására szolgáló rendkívül hatásos eszköz is egyben. Az ukrán politikai elit feletti pszichológiai nyomásgyakorlásban működik közre, illetve támogatja a krími szeparatista mozgalmakat is.

A jelenleg hatalmon lévő, NATO-tagságra aspiráló ukrán kormányzat, illetve a moszkvai vezetés között az állomásoztatás kapcsán kialakult ellentétek rendkívül kiéleződtek, ugyanis Kijev hivatalos álláspontja szerint a flottának el kell hagynia Ukrajna területét a bérleti szerződés 2017. évi lejártával. A szerződés meghosszabbítását semmilyen körülmények között sem tartja elfogadhatónak, a Kreml politikusainak, ill. magas rangú orosz katonatisztek nyilatkozatai szerint azonban Oroszországnak vitális érdeke a bérlés folytatása.

Az Orosz Haditengerészet magas költségvetésű fejlesztéseket valósít meg az Orosz Fekete-tengeri Flotta megerősítése, az infrastruktúra építése érdekében.Szevasztopol mellett, Novorosszijszk kikötőben, azaz Oroszország területén építkezések indultak az utóbbi években, több hivatalos orosz nyilatkozat szerint ez a hely lehet a flotta főhadiszállása a szevasztopoli szerződés lejártát követően. Többször is elhangzottak azonban egymásnak homlokegyenest ellentmondó kijelentések is. Meghatározó orosz politikusok, illetve magas rangú katonatisztek cáfolják a Novorosszijszkról szóló híreket, miközben azt hangoztatják, hogy a flotta semmilyen körülmények között sem szándékozik elhagyni az ukrán kikötővárost. Elsősorban földrajzi fekvése és mély vize miatt a szevasztopoli kikötő adottságai sokkal ideálisabbak egy hadikikötő számára, mint az említett orosz városé, így kevésbé felelne meg a haditengerészet elvárásainak. Az építkezések befejezését és a kikötő átadását még a 2017-es határidő lejárta előtti időpontra tervezik. A flotta átköltöztetése nemcsak politikai és biztonsági, hanem technikai kérdés is, hosszú és bonyolult folyamat, megfelelő és alapos előkészületek szükségeltetnek hozzá, de szakértők véleménye szerint megvalósítható néhány éves időkorlátokon belül. További kérdéseket vet fel a több ezer munkahely megszűnése a flotta távozása után. Ez szociális és foglalkoztatási problémákat okozhat, és az erre történő felkészüléshez tervekre, programokra, pénzügyi erőforrásokra van szükség.

A közelgő ukrajnai elnökválasztás egyik nagy kampánytémája az Orosz Feketetengeri Flotta szevasztopoli állomásoztatása, tevékenysége, jelenlétének esetleges meghosszabbítása. Viktor Juscsenko jelenlegi államelnök a flotta kérdését a három legfontosabb orosz–ukrán konfliktusforrás közé sorolja, Julia Timosenko miniszterelnök nemrégiben tett kijelentése szerint pedig az Orosz Fekete-tengeriF nem marad Ukrajna területén a bérleti szerződés 2017-es lejártát követően. Ukrán politikusok és szakértők feltételezései szerint Oroszországban várakozással tekintenek az ukrán belpolitikai változások, elsősorban pedig a küszöbön álló elnökválasztások elé. A remények szerint, vélekednek a szakértők, a Kreml a számára kedvező politikai erők támogatásával próbálhat garanciákat biztosítani a bérleti szerződés meghosszabbítására. A jelenlegi kormány ragaszkodik ahhoz a hivatalos álláspontjához, miszerint a flottának kötelezően távoznia kell Ukrajnából, és ez a politikai álláspont nem változik meg kormányváltás esetén sem. Ez a hivatalos álláspont Oroszország „ötnapos” grúziai háborúja után alakult ki és szilárdult meg az ukrán kormányban: az ukrán

honatyák ma nem szándékoznak meghosszabbítani a flotta bérleti szerződését 2017 után.

(Orosz Sándor)

Források:

http://www.navy.ru/nowadays/structure/black/
http://www.navy.ru/news/newsofday/index.php?ELEMENT_ID=19021
http://mnweekly.ru/news/20070713/55261987.html
http://www.uceps.org/ukr/expert.php?news_id=602
http://www.uceps.org/ukr/article.php?news_id=596
http://www.russiatoday.com/Top_News/2008-09-25/Russias_Black_Sea_Fleet_to_flee_of_not_to_flee.html
http://www.uceps.org/ukr/expert.php?news_id=827
http://www.tymoshenko.com.ua/eng/news/first/7832/
http://in.reuters.com/article/worldNews/idINIndia-41026920090714
http://korrespondent.net/opinions/905191